

20/07/2021

י"א אב תשפ"א

למנהלי בתי הספר,
למרכזי הוראת ספרות ולמורים לספרות
בחיבות הביניים הממלכתיות
שלום רב,

חוזר מפמ"ר ספרות התשפ"א - מס' 1

תוכן העניינים :

1. דבר המפמ"ר
2. מיקוד תכנית הלימודים
3. יחידות הוראה מקוונות
4. המרכז ללימודי הרוח - הספרייה הלאומית
5. תיק תוכניות לימודים
6. למידה ערכית ורגשית חברתית
7. למידה עצמאית
8. למידה בין תחומיות ורב תחומיות בהוראת ספרות
9. 'הסיפור השלם' – עדכון תכנית הלימודים בספרות
10. תכנית 'שמחת הקריאה'
11. השתלמויות וימי עיון והשתלמויות

העתק :

ד"ר מירי שליסל, יו"ר המזכירות הפדגוגית
גבי שוש נחום, מנהלת המינהל הפדגוגי
דליה פניג, סגנית יו"ר המזכירות הפדגוגית
אלירז קראוס, מנהלת אגף א' לרוח וחברה
דסי בארי, מנהלת אגף א' לחינוך על יסודי
דויד גל, מנהל אגף הבחינות

למנהל/ת בית הספר
לרכז/ת הספרות
למורים ולמורות לספרות,

זום / רוני סומק

אני סופר את הדובים
על הפיגימה של ר'. מכיתה י"ב
המקשיבה לשיר שאני קורא על נעלי בלט.
המורה ט'. במשבצת ליד
החמיצה שערה מעל עין שמאל
כשניסתה לדייק בניכוש גבות.
הזקן של המורה י'.
מטופח יותר מגני לוקסנבורג
והחתולה על ברכי ח'. שווה חיבוק.
ד'. על פי החולצה
הוא חבר בחברה להגנת הטבע
ובאגרטרל פרחים מאחור
אני מזהה את אלה שמותר לקטוף.
סוודר עגול של ק'. הוא שחור
והיא דומה לעורב
מבלדה סקוטית עתיקה,
והלוואי שת'. לא תקטין את האף הנשרי
שכל כך הולם אותה,
ובעניין האף,
זה של פ'. הוא החלום של ציירי האפרודיטות
של נ'. מנומש
ושל ה'. קרוב מדי למצלמה
היא גם האחרונה שמכבה תמונה
ועיני פתאום נוגסות לבד
מסך המתמלא בקוביות שוקולד

(הביאה תמר גנישר לקוח מתוך אתר של המפמ"ר)

השיר של רוני סומק מתאר באופן הומוריסטי חוויות של ילד משיעור בזום, וכמו כל דבר מצחיק יש בו גם אמת. אמת על הקושי של התלמידים להתרכז בלמידה מרחוק, הסחות הדעת שגורם הרקע בו מצולמים התלמידים, העובדה שהלמידה נעשית לא במרחב הכיתה, ועוד. הירידה לרזולוציות בשיר מדגימה יפה את חוויית הלומד עד רמת הדקויות, ומבטאת מורכבויות מעניינות, כמו למשל שבעוד הריחוק הפיזי מייצר ריחוק חברתי, הקירבה אל המסך מראה פרטים שבדרך כלל אין מבחינים בהם, כגון שערן של המורה. או הסתירה לכאורה, שבין הופעת התלמידים לבין מה שמסדר המידע הנשאב מן הרקע הביתי שלהם, כגון החולצה של הילד בחברה להגנת הטבע כשמאחוריו באגרטרל פרחים שאסור לקטוף.... השיר העוסק בנקודת התצפית של הלומד אינו מבטא את נקודת הראות של המורה. בחרתי בתמונה "הנאהבים" (1928) של הצייר הבלגי רנה מגריט (1898-1967) כדי לבטאה:

יש המפרשים ציור זה כמבטא אהבה עיוורת, נאהבים ש"איבדו את הראש". אני רואה בו את מצב ההוראה בשנת הקורונה: מורים במסכות, אינם רואים את תלמידיהם ואינם נראים על ידם, ועדיין מעבר לצעיפים, מנסים ללמד בנשיקה... הבה נקווה כי בפתחת שנת הלימודים הקרובה לא נצטרך לחזור אל ההוראה דרך מסיכות, אך הבה נהיה מוכנים גם לתרחיש הזה ולצדדים החיוביים שבו, ונעשה מאמץ כדי ששיעורי הספרות עדיין ייראו – ובפרט יישמעו – כמו "קוביות שוקולד" מהשיר של סומק.

[רשימת מדריכות ומדריכי ספרות](#)

בברכת שנת לימודים מוצלחת ופורייה!

מדריכי הוראת הספרות

ומירב בראוטבר-פסט

מנהלת תחום דעת ספרות,

המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך

0505-654877

meravbp@education.gov.il

2. מיקוד תכנית הלימודים בחטיבות הביניים שנה"ל תשפ"ב -

לקראת שנת הלימודים תשפ"ב לאור פערי הלמידה שנוצרו אצל התלמידים בשנה החולפת ולאור המציאות הנמשכת של משבר הקורונה, אנו מבקשים לעדכן את מיקוד תכנית הלימודים לחטיבת הביניים. מובן שבשל חשיבות כלל הנושאים בתוכנית הלימודים, כולל אלו שלא נכללו במיקוד, חשוב להתקדם בלמידה על פי המצב בכתות.

כידוע, בחלק מבתי הספר הספרות נלמדת כמקצוע בפני עצמו, ובחלק מבתי הספר משולבת הספרות באשכולות לימוד בין-תחומיים במדעי הרוח.

70% שעות הוראה	התכנית במלואה	
20 שעות	25 שעות	קריאת ספרים
16 שעות	25 שעות	סיפור קצר
15 שעות	20 שעות	שירה + בלדות + פזמונאות
7 שעות	10 שעות	מחזה
58	80	סה"כ

הפירוט שלהלן נועד להבהיר את הנחיות ההוראה, בהתאם להבדלים בין בתי הספר נספח

יש ללמד 70% מהחומר לפי החלוקה הבאה חלוקה לסוגות:

דוגמה:

ספרי קריאה

יש לקרוא 2 ספרים לכל ספר שיבחר 10 שעות ($20=2 \times 10$)

יש לבחור את ספרי הקריאה מתוך תכנית הלימודים או מתוך מבחר הסיפורים בפרויקט "ספרייה בכיס". לפי שכבת גיל. קישור

סיפורים קצרים

יש ללמד 4 סיפורים קצרים, לכל סיפור 4 שעות ($16=4 \times 4$)

יש לבחור את הסיפורים מתוך תכנית הלימודים, לפי שכבת הגיל. קישור

שירה + בלדות

יש ללמד 5 שירים/פזמונים/בלדות, לכל יצירה 3 שעות ($15=5 \times 3$)

מחזה

יש ללמד מחזה אחד, 7 שעות.

3. יחידות הוראה מקוונות -

ממשיכים לעדכן במאגר יחידות ההוראה שלנו ההולך וגדל. יחידות ההוראה מצויות על גבי פלטפורמה דיגיטלית חדשנית, ובנויות סביב רעיון גדול. מורים ומדריכים מומחים בתחום הדעת בונים את היחידות המציעות פרטי הוראה לכל שיעור ונותנים רעיונות והשראה להוראה מעשירה. בכל פריט הוראה מוטמעות מיומנויות מרכזיות שאנו מבקשים להקנות לתלמידים, ערכים שהלימוד מזמן עיסוק בהם והצעות לפרקטיקות מגוונות להוראה. אתם מוזמנים לבחור, לפי שיקול דעתכם, את המתאימים ביותר לתלמידים שלכם. לצד יחידות ההוראה עומד לרשותכם מחולל הוראה אליו תוכלו לגרור את הפריטים שבחרתם, לערוך אותם ולהפוך אותם לשיעורים מסוגים שונים: פנים אל פנים לצד שיעורים מקוונים ללמידה מרחוק סינכרונית וא-סינכרונית. את השיעורים שהכנתם תוכלו לשמור בסביבה אישית שלכם ולחזור אליהם בכל עת.

היחידות מדגישות את ההוראה הרב תחומית המאפשרת גיוון ההוראה והעשרתה. במהלך תשפ"ב יפורסמו יחידות נוספות עד ל"כיסוי" כלל תוכנית הלימודים לחטיבות הביניים. כמו בן נפתח השתלמות מלווה (מקוונת) למורים המעוניינים להתמחות בשימוש ביחידות אלה, להעיר ולהאיר ולטייב את ההוראה של כולנו.

הכניסה ליחידות היא באמצעות אתר מפמ"ר - חטיבות הביניים ונדרשת הזדהות אחידה של משרד החינוך [קישור ליחידות ההוראה המקוונות בספרות.](#)

*** מורים יכולים להתנסות בשתי יחידות מתוך השלוש בהלימה למספר היצירות המוצעות!

4. המרכז ללימודי הרוח - הספרייה הלאומית

מדעי הרוח מאגדים תחומי דעת שמטרתם להזין את נפש האדם בתוכן ובאסתטיקה שלא ניתן להעריך במספרים. דווקא במציאות המקדשת את המדעים המדויקים במערכת החינוך ואת ייצוגי ה'ריאליטי' שהולכים ותופסים מקום מרכזי בהוויית בני-הנוער מחוץ לבית-הספר, יש מקום להעצמה של לימודי מקצועות ההומניסטיקה, וזאת מעבר למקומם המוגבל בתוכנית הלימודים הרשמית. המרכז ללימודי רוח בספרייה הלאומית מוביל בשיתוף משרד החינוך תהליך התחדשות לחיזוק מעמדם של תחומי הרוח במערכת החינוך. המרכז מאתר את צורכי השדה בתחומי הרוח, מפתח כלים חדשניים להוראה ולמידה בתחומים אלה, ופועל להנחילם בהיקף רחב. המרכז מטפח סגלי הוראה ומנהיגות חינוכית, ומעודד מצוינות לימודית בתחומי הרוח.

החיבור עם הספרייה הלאומית מאפשר לנו לשהות באכסנייה רב תרבותית ליצור קהילת מורי ספרות המשתלמת ולומדת לפי רוח התקופה. בשלוש שנים האחרונות החיבור לספרייה הלאומית אפשר מפגשי כתיבה, ימי עיון, השתלמויות בספרות ופרויקטים ספריה בכיס לחט"ב, המרחיבים את הדעת, מצ"ב קישורים. [הצטרפות לקבוצת הבלוג, מערכי שיעורים בספרות](#)

כיתות 'שאר רוח' מיועדות לתלמידים המעוניינים להשקיע זמן ומאמץ על מנת להרחיב את השכלתם ולשכלל את מיומנויותיהם בתחומי לימודי הרוח. לכיתות תבנה תכנית לימודים שתכליתה לאתגר את התלמידים, להרחיב מעבר לתוכניות הלימודים הקיימות ולהתמקד בטקסטים. תוכנית "שאר רוח", כיתות עתודה הומניסטית בחטיבות הביניים, נפתחה בשנת הלימודים תשע"ט ביזמת המרכז ללימודי רוח בספרייה הלאומית והמזכירות הפדגוגית. ביסודה עומדת התפיסה כי לימודי רוח ברמה גבוהה הכרחיים לבניית חברה ישראלית בעלת עומק תרבותי וכי השקעה בלימודים במקצועות הרוח בחטיבת הביניים תצמיח תלמידים בעלי מיומנויות קריאה, כתיבה, שיחה וחשיבה מתקדמות שיגדלו להיות אזרחים משכילים, מעורבים ובעלי עולם פנימי עשיר.

קישור לתכנית : <https://merkazruach.nli.org.il/inspiration>

5. תיק תכניות לימודים לעובדי הוראה

תיק תוכניות לימודים לעובדי הוראה הוא כלי מקוון חשוב ומשמעותי ללמידה. התיק מציג את מרבית תוכניות הלימודים בתחומי הדעת, בכל שכבות גיל ובכל המגזרים. הוא מאפשר לתכנן את התהליך הלימודי והחינוכי ביעילות מירבית תוך כדי יצירת קשרים בין ידע, מיומנויות וערכים.

תיק תוכניות לימודים כולל:

1. ידע הנדרש על פי תכנית הלימודים.
 2. מיומנויות מרכזיות בכל תחום דעת: קוגניטיביות, תוך אישיות ובין אישיות.
 3. ערכים מרכזיים בתחומי הדעת השונים.
 4. מגוון חומרי למידה, יחידות הוראה, סרטונים וכלי הערכה – במטרה לעודד, ליזום, ליצור ולגוון את אופני הלמידה תוך כדי שימוש בכלים עכשוויים ברוח הלמידה המשמעותית.
- התיק מהווה חלק ממהלך אסטרטגי לאומי רחב היקף, אשר נועד להתאים את הלמידה לאתגרי המאה ה-21.

קישור לתיק תוכניות לימודים - ראו [כאן](#)

6. למידה ערכית ורגשית חברתית

השנה החולפת, בה התמודדנו עם מגפת הקורונה, העלתה על סדר היום בעוצמה חזקה במיוחד, את הצורך בלמידה רגשית חברתית ובדיון בסוגיות ערכיות וחברתיות. הלמידה הרגשית חברתית יכולה לפתח אצל הלומד והלומדת ערכים ומיומנויות תוך אישיות של הכוונה עצמית ומודעות עצמית, וערכים ומיומנויות בינאישיות של מודעות חברתית, התנהלות חברתית ואוריינות גלובלית (מעורבות ויזומה חברתית ופתיחות תרבותית).

תהליך החינוך וההוראה כולל בתוכו ידע, מיומנויות וערכים. שילוב ערכים ומיומנויות רגשיות וחברתיות מחזק את הלמידה, ויוצר תהליכים של צמיחה אישית – רגשית וערכית. הנחת היסוד שלנו היא כי תהליך הלמידה והתוכן הלימודי מעוררים בקרב המלמד/ת והלומד/ת תחושות, רגשות, אסוציאציות, חוויות אישיות ודילמות

ערכיות, המשפיעות עליו/ה ועל הלמידה. שילוב ערכים ולמידה רגשית חברתית צריכים להיות חלק בלתי נפרד מההוראה בכיתות על מנת שהתלמידים יבטאו את הרגשות והמחשבות המתעוררות בהם במפגש עם החומר הנלמד, יבררו את הערכים, הכישורים והמיומנויות, הנגזרים מהתוכן הנלמד, ויבדקו כיצד יוכלו לחזק בתוכם וליישם בחייהם את אותם ערכים וכישורים.

לפניכם מסמך משותף למזכירות הפדגוגי ולשפ"י בנושא למידה ערכית ורגשית חברתית ובו מחוונים לשילובה בתחומי הדעת [שילוב למידה רגשית חברתית וערכים בתחומי הדעת](#)

7. למידה עצמאית

מדיניות הלמידה של משרד החינוך בשנת תשפ"ב מגדירה כמטרה מרכזית את כינונה וטיפוחה של יכולת למידה עצמאית. למידה עצמאית מבוססת על שלש הנחות יסוד:

- התלמידים חייבים להיות פעילים על מנת להבין באמת את מה שהם לומדים.
 - רכישת מיומנויות למידה עצמאיות הכרחית הן להבנה הן להמשך התפתחות אישית ומקצועית לאורך החיים.
 - הלמידה העצמאית חייבת להתבצע בתוך הקשר רחב של ידע תוכני.
- המעבר ללמידה עצמאית ברמות שונות מסמן מחדש את תפקידו המרכזי של המורה במסגרת התהליך – כמנחה ומלווה תהליכים של בניית הבנה. במהלך שנת הלימודים הקרובה, הטמעת הלמידה עצמאית תבוא לידי ביטוי בפיתוח המקצועי, ביחידות הוראה הנבנות בימים אלה, ובהצעות לדרכי הערכה מותאמות. אנו ממליצים לצוותי ההוראה לתכנן מראש באיזה שלבים של הלמידה ישולבו מתודות של למידה עצמאית.

8. למידה בין תחומיות ורב תחומיות בהוראת ספרות

למידה בין תחומית ורב תחומית¹ מאפשרת להרחיב את היריעה, לגוון את ההוראה והלמידה ולהעשיר את עולמם של התלמידים. תוכנית גפ"ץ לחטיבות הביניים מעודדת את צוות ההוראה לבנות תוכניות בין תחומיות ורב תחומיות בתחומי הדעת שלנו.

מדריכי ספרות יסייעו למורים לבנות בצורה מקצועית את מרכיבי הספרות בתוכניות בית ספריות הכוללות גם למידה רב ובין תחומית.

9. הסיפור השלם" (ועדת ביטון) ויישום המלצותיה במערכת החינוך

משרד החינוך ממשיך במדיניות יישום ההמלצות של ועדת "הסיפור השלם" (ועדת ביטון). מטרת היישום היא שכל תלמיד במערכת החינוך יכיר את הסיפור הישראלי השלם הכולל את העושר התרבותי, החברתי וההיסטורי של קהילות יהדות ספרד והמזרח. בשנת הלימודים תשפ"א נמשיך בהעמקת יישום המלצות הוועדה. לחומרי הוראה ראו כאן פורטל חינוכי - הסיפור השלם

¹ להבהרת המושגים והרציונל, ראו – הפורטל הפדגוגי:

<https://pop.education.gov.il/mechnanim-mitztaynim/magar-homrey-horaa/lemida-rav-yhomit>;

ד"ר עיד קדרון, חשיבה בינתחומית:

<http://education.academy.ac.il/SystemFiles/Adi%20Kidron.pdf>

10. שמחת הקריאה

בשנת תשפ"ב נמשיך בתכנית 'שמחת הקריאה' בכפוף לאישור תקציבי. להעשרת דרכי עידוד הקריאה. לתוכנית שני מסלולים שניתן לבחור באחת האפשרויות: קבלת הספרים בדפוס, או קבלת הספרים במהדורת שמע.

יש אפשרות לבחור בפרויקט "ספרייה בכיס". זוהי תוכנית חדשנית להנחלת אהבת הקריאה והספר באמצעות ספרי שמע (אודיו) הזמינים בכל עת, לכל תלמיד ותלמידה, במכשיר הטלפון הסלולרי ובמחשב. התלמידים יקבלו גישה ל-ספרי איכות מוקלטים, שיהיו זמינים להאזנה ללא תשלום, באמצעות היישומון אייקאסט ספרים מוקלטים (icast). המורים והספרנים המעורבים בתוכנית יקבלו גישה למנוי הפתוח של אייקאסט ויוכלו להאזין לכל הספרים הקיימים ביישומון. תוכנית זו פתוחה להרשמה לכל חטיבות הביניים בארץ. מורה לוו ע"י מדריכת שמחת הקריאה באשר לפעילויות בכיתה להרחבה בנושא ספרייה בכיס קראו [כאן](#).

לשאלות לגבי ספרייה בכיס מוזמנים לפנות למרכז ללימודי רוח בכתובת merkaz.ruach@nli.org.il

מגוון ספרים נשלחו לבתי הספר בשנת לימודים. גם השנה יישלחו ספרים לבתי ספר נוספים.

בפורטל הפדגוגי-חינוכי הועלו מערכי לימוד ליצירות ב'שמחת הקריאה' - ספרות במרחב הפדגוגי.

קהילת המורים הוירטואלית תמשיך ותתמוך בפרויקט 'שמחת הקריאה' שילווה את המורים בתהליך הלמידה ברמה היומיומית.

11. השתלמויות וימי עיון

בתשפ"ב בכפוף לאישור תקציבי נקיים:

- השתלמויות מפמ"ר ב-15 מרכזי פסג"ה ברחבי הארץ.
השתלמויות אלה כוללות בין שישה לשבעה מפגשים במרכז הפסג"ה ויום מרוכז בחנוכה, פסח או ביוני (לבחירת המורה מתוך מבחר ימים מרוכזים).
ההשתלמות מקנה גמול ומוכרת ל'עוז לתמורה' ו'אופק חדש'.
מורי הספרות ישלחו לפחות נציג אחד מביה"ס על מנת להתעדכן בשינויים החלים בהוראת מקצוע הספרות. נבקש מהמנהלים לעודד את מורי הספרות להשתלם בהשתלמות המקצועית. פירוט מועדי המפגשים הקרובים לאזור מגורכם: יעלה בקרוב לאתר "חדר מורים לספרות" וכן לפייסבוק.
- השתלמויות מקוונות: [טפסי הרישום יפורסמו בקרוב]
לרשות המורים מגוון השתלמויות מקוונות למורי בתי הספר היסודיים, חטיבות הביניים והחטיבות העליונות במודל איחוד מול ייחוד:

השתלמויות ארציות :

- כלי ניהול לרכזי מקצוע – מיועד לרכזי מקצוע בספרות בהנחיית אתי וינקלר
- דיבור בפני קהל – מיומנויות רטוריות בהנחיית ענת בורגר
- למידה מרחוק מיטבית בספרות ממלכתי בהנחיית דן מישייקר
- הוראה בין תחומית לחטיבות הביניים – בהנחיית מירב סגל
- הלומד העצמאי – בהנחיית בתיה לוינסון

יפורסמו בקרוב באתר המפמ"ר ובאתר הפייסבוק : קהילת מורות ומורים לספרות- ממלכתי.

נספח א'

חומרי הוראה מקוונים לתלמידי חטיבת הביניים

<u>כיתה</u>	<u>שם היצירה והמחבר/ת</u>	<u>קישור לשיעור מצולם</u>	<u>קישור למצגת</u>
ז'	שורת נשים שקטה / דליה קווה	קישור – ערוך	מצגת
ז'	ילדות / יונתן רטוש	קישור – ערוך	מצגת
ז'	בעיות זהות / יונה וולך	קישור	מצגת
ז'	כישופים / דליה רביקוביץ	קישור	מצגת
ז'	לשבור את החזיר / אתגר קרת	קישור – ערוך	מצגת
ז'	זו אני מדברת / שחר יודית	קישור	מצגת
ח'-ט'	עיניים נוצצות / אתגר קרת	קישור – ערוך	מצגת
ח'-ט'	מאויב לאוהב / ש"י עגנון	קישור – ערוך	מצגת
ח'-ט'	י"א2 / טונה	קישור	מצגת
ח'-ט'	אווזים / אגי משעול	קישור	מצגת
ח'-ט'	נקמת הילד המגמגם / רוני סומק	קישור	מצגת
ח'-ט'	החזרה למוטב / או הנרי	קישור	
ח'-ט'	בגני נטעתידך / רחל	קישור	מצגת
ח'-ט'	בתוך נייר עיתון / קובי אוז	קישור	מצגת
ח'-ט'	כשצלצלת רעד קולך / נתן זך	קישור	מצגת
ח'-ט'	המחרוזת / גי דה מופאסאן	קישור – ערוך	מצגת
ח'-ט'	החבר / אלזה מורנטה	קישור – ערוך	מצגת

מצגת	קישור - ערוך	לורד רנדל	ח' - ט'
מצגת	קישור - ערוך	דדאלוס ואיקרוס	ח' - ט'
מצגת	קישור	מהי שירה? - לומר זאת אחרת / נתן זך	ח' - ט'
	קישור	פחדים / יונה וולך	ח' - ט'
	קישור	קו העוני / רוני סומק	ח' - ט'
	קישור	אני המזרחית / עדי קיסר	ח' - ט'
	קישור	הקמצן / מולייר	ח' - ט'
	קישור	העלה האחרון / או הנרי	ח' - ט'
	קישור	יהודה עמיחי - היכרות עם יוצר	ח' - ט'
	קישור	משהו חמור הולך לקרות בכפר הזה / גבריאל גרסיה מארקס	ח' - ט'
	קישור	נרקיס ואקו / המיתולוגיה היוונית	ח' - ט'
	קישור	בלדה לחובש / דן אלמגור	ח' - ט'
	קישור	חיים גורי / מעשה ביונה	ח' - ט'